

Toelichting bij levering gegevenstabellen over omzetontwikkeling van zzp'ers in de culturele en creatieve sector

Opdrachtgever: ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Inleiding

De aanzet voor de vervaardiging van deze tabellen was het verzoek van het Ministerie van OCW aan het CBS om naar aanleiding van de motie Ellemet/Asscher op korte termijn, op basis van bestaande registraties een indruk te geven van de veranderde inkomenspositie van alle zzp'ers in de culturele en creatieve sector als gevolg van COVID-19.¹

Dit document is de toelichting voor de geleverde maatwerktabellen en schetst de afwegingen die zijn gemaakt om te komen tot de maatwerktabellen, maar start met enkele samenvattende resultaten.

De gepresenteerde cijfers bevatten geen gegevens over de COVID-gerelateerde inkomenssteun waarvan de zzp'ers in z'n algemeen of in de getroffen sectoren gebruik van kunnen maken. De tabellen zeggen niets over de effecten van de steunmaatregelen.²

Resultaten

Zzp'ers met omzetsdaling

De impact van COVID is te zien aan het percentage zzp'ers met een omzetsdaling vergeleken met de periode vóór de crisis.. Bij een groeiende economie zal het aandeel zzp'ers met een stijgende omzet groter zijn dan dat met een dalende omzet. Door de maatregelen tegen COVID werden vele zelfstandigen beperkt in hun mogelijkheden om omzet te genereren. Onderstaande tabel 1 bevat gegevens over zzp'ers van wie omzetgegevens voor alle perioden gedurende het onderzoek bekend zijn. Zzp'ers die in een of meer van de kwartalen om wat voor reden geen omzetgegevens rapporteren (bijvoorbeeld starters, uittreders of zelfstandigen die kiezen voor de kleine ondernemersregeling), zijn niet meegenomen in het onderzoek, zie tabel 2.

Tabel 1 laat zien dat 53,6 procent van alle Nederlandse zzp'ers met omzet, over heel 2020 een dalende omzet rapporteerden ten opzichte van 2019. In de totale culturele en creatieve sector lag dit percentage met 62,6 procent beduidend hoger. Tevens was de omzetsdaling van gemiddeld 48,2 procent in de culturele en creatieve sector fors groter dan 38,6 procent van alle zzp'ers samen. Bij de kunsten zag gemiddeld twee derde van de zzp'ers zich geconfronteerd met

¹ Tweede Kamer 2019-2020, 32820, nr 356, 29 juni 2020

² Gegevens over het gebruik van de steunmaatregelen is o.a. hier te vinden: <https://www.cbs.nl/nl-nl/deelnemers-enquetes/deelnemers-enquetes/bedrijven/faq-n/jaar-productie/faq-nl/faq-steun-en-herstelpakketten-omtrent-corona>

een omzetzaling, die gemiddeld genomen meer dan 50 procent bedroeg. Binnen specifieke subsectoren was de omzetzaling hoger of lager.

De laatste twee kolommen van de tabel geven weer dat de gemiddelde als mediane³ omzetten van zzp'ers in de culturele en creatieve sector behoorlijk lager liggen dan de omzetten van alle Nederlandse zzp'ers.

Tabel 1 – Personen met omzetzaling, cohort 2019

	Aantal personen met omzetzaling	Percentage personen met omzetzaling	Gemiddeld percentage omzetzaling van personen met omzetzaling	Gemiddelde omzetzaling van personen met omzetzaling	Mediane omzetzaling van personen met omzetzaling
	x 1000 euro	%	%	x 1000	x 1000
OMZETDALING 2020-2019					
Totaal ZZP	430,5	53,6	-38,6	-36,5	-11,8
Totaal Cultuur	69,6	62,6	-48,2	-18,4	-8,3
Kunsten	29,3	67,4	-52,7	-18,4	-8,0
Media en vermaak	16,1	63,6	-46,4	-17,3	-8,5
Creatief zakelijke diensten	21,3	56,2	-44,0	-20,0	-9,2
Onderwijs	2,9	65,9	-44,8	-12,2	-5,5
OMZETDALING 2021-2020					
Totaal ZZP	330,2	41,1	-37,3	-33,3	-9,6
Totaal Cultuur	44,4	40,0	-46,0	-13,2	-5,0
Kunsten	17,2	39,5	-49,0	-10,6	-4,2
Media en vermaak	9,4	37,2	-46,0	-13,5	-4,7
Creatief zakelijke diensten	15,7	41,4	-42,9	-16,5	-6,6
Onderwijs	2,1	47,7	-44,9	-7,7	-3,8
OMZETDALING 2021-2019					
Totaal ZZP	393,4	49,0	-46,2	-47,0	-13,8
Totaal Cultuur	61,8	55,6	-54,4	-20,0	-8,7
Kunsten	26	59,8	-57,6	-19,4	-8,4
Media en vermaak	13,6	53,8	-52,8	-18,5	-8,3
Creatief zakelijke diensten	19,4	51,2	-51,1	-22,6	-9,8
Onderwijs	2,8	63,6	-54,3	-14,1	-6,6

³ De mediaan is de middelste waarde van een verdeling van cijfers, geordend van laag naar hoog. De helft van de populatie heeft een waarde onder deze waarde, de andere helft daarboven.

Verder laat de tabel zien dat versoepelingen in 2021 ervoor zorgde dat er ten opzichte van 2020 meer omzet is behaald, maar de groep dat nog een omzetsdaling had ten opzichte van 2019 zag gemiddeld een nog grotere daling. In de culturele en creatieve sector had nog steeds meer dan de helft van de zzp'ers te maken meteen omzetsdaling (55,6% ten opzichte van 49,0% landelijk).

Tabel 2- Zzp'ers die geen omzet rapporteren

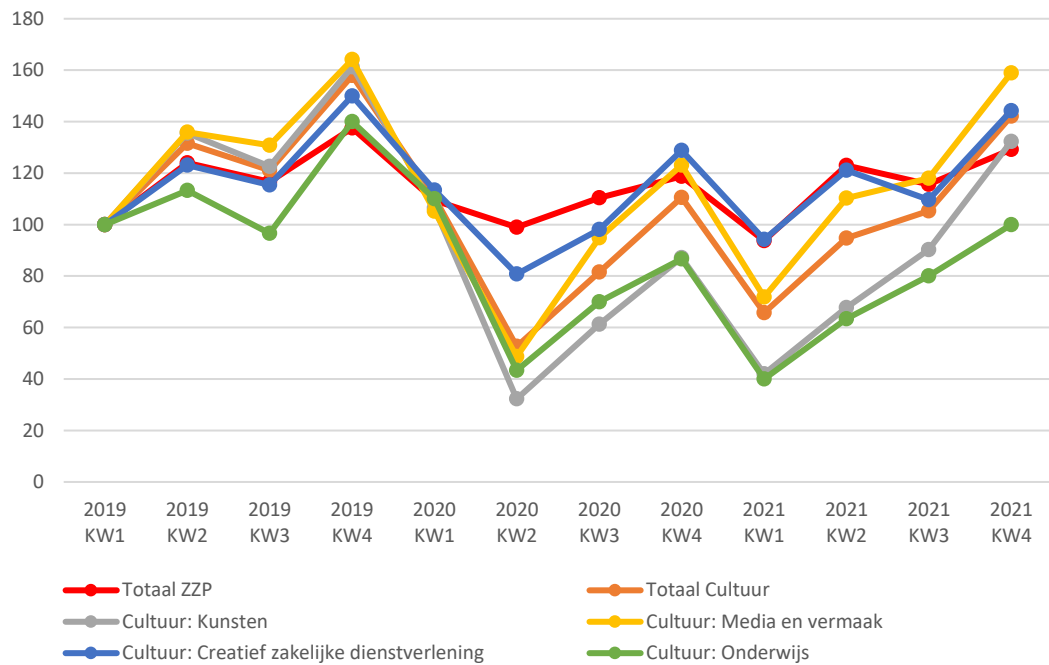
	2019	2020	2021
	<i>x 1000</i>		
Totaal ZZP	60,5	87,5	80,0
Totaal Cultuur	4,3	7,1	6,1
Kunsten	1,9	3,2	2,8
Media en vermaak	2,6	4,5	4,0
Creatief zakelijke dienstverlening	0,6	0,9	0,7
Onderwijs	0,0	0,0	0,0

Ontwikkeling omzet

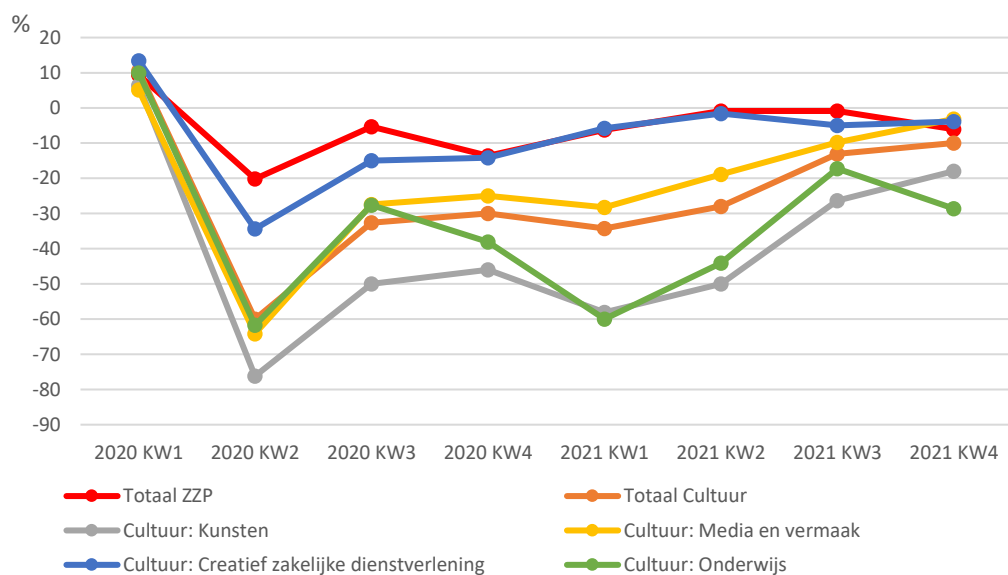
De gebruikelijke omzetontwikkeling binnen een jaar kent over het algemeen een seizoenpatroon; in het tweede en vierde kwartaal is de omzet hoger dan het kwartaal ervoor. Dit patroon is ook terug te zien in figuur 1, waarin de ontwikkeling van de totale mediane omzet van alle zzp'ers per subsector is weergegeven (dus zowel omzetsstijgers als -dalers samen). Uit de thans beschikbare gegevens valt overigens niet op te maken of 2019 een typisch jaar is geweest. De zzp'ers in de culturele en creatieve sector kennen een grote daling van mediane omzet in het tweede kwartaal van 2020. Voor zzp'ers in de creatieve dienstverlening lijken minder geraakt te worden dan die in de andere culturele subsectoren. Behalve cultureel onderwijs zijn in het vierde kwartaal 2021 de mediane omzetsniveaus hoger dan die in het eerste kwartaal 2019.

De tweede figuur laat per kwartaal voor 2020 en 2021 het procentuele verschil van de mediane omzet zien, vergeleken met dezelfde kwartalen in 2019. De figuur laat zien dat zzp'ers al twee jaren lagere omzetten genereren dan in 2019. De daling van de mediane omzet voor alle zzp'ers in kwartaal 2 van 2020 is met 20 procent al fors te noemen, de culturele en creatieve sector wordt nog harder geraakt. Zzp'ers in de kunsten hebben een driekwart lagere omzet dan een jaar eerder, cultureel onderwijs en media en vermaak rapporteren een daling van ongeveer 60 procent. De creatieve dienstverlening doet het minst slecht met een daling van 35 procent van de mediane omzet. In de kwartalen die volgen is het deze subsector die bijna dezelfde ontwikkeling laat zien als het landelijke totaal. De omzet van de meeste zelfstandigen laat vanaf kwartaal 1 van 2021 weer een stijgende lijn zien. Media en vermaak haakt vier kwartalen later ook weer aan, maar Kunsten en cultureel onderwijs hebben moeite de omzetten te realiseren die zij voor de coronacrisis behaalden.

Figuur 1 - Ontwikkeling van de mediane omzet, zzp'ers cohort 2019 (2019 KW1=100)

Figuur 2 - Procentueel verschil mediane omzet per kwartaal met zelfde kwartaal in 2019

Het onderzoek

Beschikbare data

Een *alomvattend* onderzoek over inkomens van zzp'ers over 2021 en 2020 is momenteel nog niet mogelijk. Het inkomen van zelfstandigen, en daarmee ook de subcategorie zzp'ers, over een lopend jaar komt namelijk pas later beschikbaar. In tegenstelling tot werknemers, wiens verloning min of meer maandelijks via de Polisadministratie beschikbaar komt, is voor zzp'ers (behoudens het loon van de directeur-grotoaandeelhouders) geen directe bron voorhanden. Inkomens van zzp'ers op basis van registers zijn bovenal gebaseerd op belastingaangiftegegevens. Voor iedereen geldt dat de aangifte inkomstenbelasting vanaf maart na het belastingjaar worden ingediend. Zelfstandigen maken veel gebruik van uitstel van aangifte waarmee de belastinggegevens vaak later worden ingediend en verwerkt. Als gevolg zijn de eerste publicaties over inkomensstatistieken een voorlopig karakter. Ontbrekende inkomensgegevens van zelfstandigen worden geschat op basis van beschikbare informatie. Het publiceren van inkomens op een gedetailleerd niveau is dan mogelijk niet betrouwbaar genoeg⁴.

Om toch een indruk te krijgen van de inkomenspositie van zzp'ers is een eventueel alternatief de wel beschikbare (voorlopige) omzetgegevens zoals die door de Belastingdienst veelal per kwartaal worden ontvangen. Op basis van beschikbare omzetgegevens, op tijdstip van vervaardiging, is in de tabellen gepoogd een beeld te schetsen van de impact van de COVID-maatregelen op de kwartaalomzetten van 2020 en 2021 en daarmee de af te leiden inkomenspositie van zzp'ers in de culturele en creatieve sector. De tabellen is ondertussen meermaals aangevuld, bij beschikbaar komen van nieuwe omzetgegevens.

De steunmaatregelen hebben geen invloed op de in de tabellen weergegeven omzetgegevens. De omzetgegevens van rechtspersonen die toebehoren aan de directeur-grotoaandeelhouders in de culturele en creatieve sector ontbreken. Het aantal directeur-grotoaandeelhouders in de sector is gering, ongeveer 200 van de ruim honderdduizend zzp'ers voor zover het de omzet in 2020 en 2021 betreft. Het ontbreken van de omzet voor deze groep doet het totaalbeeld daarmee niet wezenlijk veranderen.

Onderzoekspopulatie

De afbakening van zzp'ers geschiedt op basis van belastingaangiften. Een zzp'er is een persoon die voor eigen rekening of risico arbeid verricht in een eigen bedrijf of praktijk (zelfstandig ondernemer (winst uit onderneming)) die geen personeel in dienst heeft, of als directeur-grotoaandeelhouder die geen personeel in dienst heeft. Overige zelfstandigen (resultaat uit overige werkzaamheden) worden ook tot de zelfstandigen zonder personeel gerekend. Deze drie typen zzp'ers zijn in de tabellen te onderscheiden.

⁴ <http://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/84467NED/table?dl=66157>

Op het moment van vervaardiging van deze cijfers zijn de meest recente *definitieve* gegevens die van 2019. Om een indruk van de inkomenssituatie van zzp'ers in 2020 en 2021 te kunnen geven, is gebruik gemaakt van (voorlopige) omzetgegevens uit 2019, 2020 en 2021 voor deze groep zzp'ers in 2019.

Tabel 3 - Onderzoekspopulatie: aantal zzp'ers

	Inkomen in 2019				
	en omzet 2019	en omzet 2020	en omzet 2021	en omzet in 2019, 2020 en 2021	
	x 1 000 euro				
Totaal ZZP Nederland	1.624,1	1.045,8	955,1	850,6	802,6
Totaal Culturele en creatieve sector	179,3	153,9	137,7	115,7	111,1
Kunsten	75,4	63,0	56,4	45,5	43,5
Media en vermaak	40,5	33,7	30,4	26,3	25,3
Creatief zakelijke dienstverlening	52,5	48,7	44,4	39,2	37,9
Onderwijs	10,9	8,5	6,5	4,7	4,4

Uitgangspunt is de populatie zzp'ers met inkomen in 2019. Zzp'ers die 2019, 2020 en/of 2021 geen omzetbelastingopgave hebben ingediend, behoren niet tot de onderzoekspopulatie voor zover het de omzet betreft. De groep zzp'ers in 2019 met omzetgegevens in zowel 2019, 2020 als 2021 betreft 111,1 duizend voor de culturele en creatieve sector.

Het dalende aantallen zzp'ers met inkomen in 2019 en omzet in 2020 of 2021 is mogelijk gelegen in het aantal zzp'ers dat in 2020 gebruik maakt van de nieuwe Omzetgerelateerde vrijstelling voor ondernemers van de omzetbelasting (OVOB), de vervanger van de oude Kleine Ondernemersregeling (KOR)⁵. De afbakening betekent dat in de analyse de kleine zzp'ers, de groep die voor 2020 of 2021 minder dan €20.000 omzet denken te boeken, niet kunnen worden meegenomen.

Ook van BTW vrijgestelde goederen of diensten zijn niet waargenomen; er is geen verplichting om hierover aangifte omzetbelasting te doen. Dit geldt voor schrijvers, componisten, cartoonisten, journalisten (allen in SBI 9003 scheppende kunst) en het (kunst)onderwijs (sbi 8552). Dat betekent dat bij deze sbi's niet alle omzet in beeld komt.

Van de zzp'ers die hier niet worden waargenomen vanwege deelname aan de KOR, is de verwachting dat zij vaak een ander inkomen hebben of als dat niet het geval is, mogelijk een partner met inkomen. Het inkomen dat zij genereren als zelfstandige in de culturele en creatieve sector ligt zeer vermoedelijk onder de bijstandsgrens.

⁵ De belastingdienst bezigt nog steeds de oude benaming, dus die handhaven wij dan ook.

Tabel 4 - Gemiddeld inkomen zzp'er 2019

	Zelfstandigeninkomen	Persoonlijk inkomen	Bruto huishoudinkomen
	<i>x 1 000 euro</i>		
Totaal ZZP Nederland	26,9	42,7	106,9
Totaal Culturele en creatieve sector	17,5	32,2	87,9
Kunsten	15,4	30,2	81,0
Media en vermaak	17,2	35,3	91,8
Creatief zakelijke dienstverlening	22,4	34,6	95,7
Onderwijs	10,7	22,8	83,5

De tabellen

De maatwerktabellen bevatten gegevens over zzp'ers in Nederland verdeeld naar type zelfstandige en of de zelfstandige hoofdkostwinner is. De culturele en creatieve sector is tot op het niveau van viercijferige SBI uitgesplitst. Over subpopulaties die kleiner zijn dan afgerond 100 worden geen inkomens- en omzetgegevens gepubliceerd.

Omzet

De eerste maatwerktabellen geven de daling van de jaaromzet en de kwartaalomzetten in de culturele en creatieve sector. De gemiddelden (en medianen) bij omzetsdalingen zijn berekend als het gemiddelde (of mediaan) van de afzonderlijke zzp'ers in de betreffende (sub)sector. Dus niet op basis van de totalen van de (sub)sector. Het is daarmee een gewogen gemiddelde. Of er sprake is van een daling van de omzet is niet afhankelijk van de omvang ervan. Ook een daling van een euro is een daling. Als de omzet jaar op jaar stabiel is dan is het te verwachten dat rond de helft van de zzp'ers een daling zal rapporteren. Bij een groeiende economie zal het aandeel zzp'ers met omzetsdaling lager zijn dan 50 procent.

Inkomen

Omzet is geen inkomen. Op basis van gegevens van 2019 is de Factor zelfstandigeninkomen t.o.v. de omzet van 2019 berekend. Deze factor laat zien dat zzp'ers in de culturele sector gemiddeld meer zelfstandigeninkomen (22,6 procent) halen uit hun omzet dan de gemiddelde zzp'er (17,2 procent). De inkomensgegevens geven een meer uitgebreide indruk in hoeverre zzp'ers in het recente verleden afhankelijk zijn van hun inkomen uit activiteiten als zzp'er, het zelfstandigeninkomen. Dit inkomen kan worden vergeleken met het persoonlijk inkomen en het inkomen van het huishouden waartoe de zzp'er behoort (allen bruto inkomensbegrippen, definities zijn hieronder gegeven). Gemiddeld genomen is in 2019 het aandeel van het

zelfstandigeninkomen in het bruto huishoudinkomen in de culturele en creatieve sector 27,9 procent tegenover 30,6 voor alle zzp'ers.

Definities

Zelfstandige zonder personeel (zzp)

Een persoon die voor eigen rekening of risico arbeid verricht in een eigen bedrijf of praktijk (zelfstandig ondernemer) of als directeur-grotaandeelhouder (dga) en die geen personeel in dienst heeft. Overige zelfstandigen worden ook tot de zelfstandigen zonder personeel gerekend.

Zelfstandig ondernemer zonder personeel

Een persoon die voor eigen rekening of risico arbeid verricht in een eigen bedrijf of praktijk (zelfstandig ondernemer) en geen personeel in dienst heeft.

Dga zonder personeel

(Mede)eigenaar van een bedrijf die als directeur in loondienst is van het (eigen) bedrijf waarvoor geen ander personeel werkzaam is.

Overige zelfstandige

Een persoon die voor eigen rekening of risico arbeid verricht, maar niet in een eigen bedrijf of praktijk, niet als directeur-grotaandeelhouder en niet als meewerkend gezinslid. Tot deze categorie behoren onder meer personen met resultaat uit overige werkzaamheden, zoals freelancers.

Hoofdkostwinner

De positie in het huishouden is bepaald naar de aard van de relatie tot de hoofdkostwinner. De hoofdkostwinner is de persoon in het huishouden met de belangrijkste sociaaleconomische positie. Wie binnen een huishouden de hoofdkostwinner is, is afhankelijk van het inkomen en van de samenstelling van het huishouden.

Zelfstandigeninkomen

Het inkomen als zelfstandige omvat inkomen uit eigen onderneming, loon directeuren en overige inkomsten uit arbeid.

Persoonlijk inkomen

Het persoonlijk inkomen omvat het totaal van inkomen werknemer, inkomen zelfstandige, uitkering inkomensverzekeringen en uitkering sociale voorzieningen (met uitzondering van kinderbijslag en kindgebonden budget). Premies inkomensverzekeringen (uitgezonderd premies voor volksverzekeringen) zijn hierop in mindering gebracht.

Bruto huishoudinkomen

Het bruto-inkomen omvat inkomen werknemer, inkomen zelfstandige, inkomen uit vermogen, uitkering inkomensverzekeringen, uitkeringen sociale voorzieningen, ontvangen gebonden overdrachten en overdrachten ontvangen van huishoudens.

De culturele en creatieve sector

De afbakening van de culturele en creatieve sector op basis van de standaard bedrijfsindeling (SBI) is op aangegeven van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap als volgt.

Totaal Culturele en Creatieve sector

Kunsten

- 7990 Reisinformatie- en reserveerbureaus
- 9001 Podiumkunst ex circus en variete
- 9002 Diensten voor uitvoerende kunst
- 9003 Scheppende kunst
- 9004 Theaters en evenementenhallen
- 9101 Culturele uitleencentra, archieven
- 9102 Musea en expositieruimten
- 9103 Monumentenzorg
- 9499 Hobbyclubs en overige verenigingen

Media en vermaak

- 4761 Boekenwinkels
- 4763 Winkels in audio- en video-opnamen
- 5811 Uitgeverijen van boeken
- 5812 Databanken
- 5813 Uitgeverijen van kranten
- 5814 Uitgeverijen van tijdschriften
- 5819 Overige uitgeverijen, geen software
- 5821 Uitgeverijen van computergames
- 5829 Software-uitgeverijen, geen games
- 5911 Productie van film en televisie
- 5912 Facilitaire diensten voor film, tv
- 5913 Distributie films en tv-producties
- 5914 Bioscopen
- 5920 Maken en uitgeven geluidsopnamen
- 6010 Radio-omroepen
- 6020 Televisieomroepen
- 6391 Persagentschappen
- 6399 Overige informatievoorziening
- 7420 Fotografie en foto-ontwikkeling
- 90013 Circus en variete

Creatief zakelijke dienstverlening

7021 Public relationsbureaus

7111 Architectenbureaus

7311 Reclamebureaus

7410 Industrieel ontwerp

8230 Organisatie van congressen, beurzen

Onderwijs

8552 Cultureel onderwijs

CBS, Juli 2022